

Cristina Onose

**Cotloanele
nebănuite ale
VALIZEI**

(Frânturi de memorii)

CUPRINS

METAMORFOZELE VALIZEI
de Mihaela Malea Stroe7

I.	CASA CU TREI PIANE.....	13
II.	MICA.....	27
III.	TATA-MARE ȘI MILI.....	37
IV.	TATA.....	43
V.	MAMA	55
VI.	UNCHIUL MEU, BOBIȚĂ	61
VII.	NANU ȘI NANA.....	67
VIII.	ALCHIMIA SAU MIRAJUL VALIZEI	81
IX.	POST SCRIPTUM.....	95
	Coronavirus	97
	Mulțumiri	98

I

CASA CU TREI PIANE

Sunt ani buni de când simt nevoia dar, în același timp, ezit să-mi aștern amintirile pe hârtie. Prima mea amintire este o VALIZĂ pe un dulap din casa în stil brâncovenesc în care locuiam. Cred că aveam puțin peste trei ani și n-am putut niciodată să mi-o șterg din minte. Era, așa cum mi-a spus bunica, valiza tatălui meu, care se aștepta din clipă în clipă să fie ridicat de Securitate. Erau anii '50 și să fii fiul fostului prefect liberal era suficient ca viața să nu-ți mai aparțină. Bunica îmi spunea că, atâta vreme cât valiza nu se clintea din acel loc, tatăl meu rămânea cu noi. Acea valiză, de acolo de sus, m-a obsedat mai mulți ani la rând; cât timp o vedeam acolo intuiam că nimic rău nu putea să mi se întâmple. Într-o zi, venind de la școală, am constatat dispariția valizei. Înfricoșată, am început să alerg prin casă în căutarea tatălui meu care tocmai îmi venea în întâmpinare. Nedumerită, am plâns și am râs de bucurie. Mi-a explicat, blând și liniștit, așa cum o făcea el de fiecare dată, că, pentru moment, acea valiză nu își mai avea rostul acolo sus pe dulap.

Locuiam claie peste grămadă, nouă persoane, la parterul unei case boierești care fusese construită între cele două războaie pentru o singură familie. Era casa bunicilor mei materni în care se refugiaseră, după abdicarea Regelui, mai multe rude cu „probleme”. Bunicul meu farmacist, rămas văduv cu doi copii mici după moartea fulgerătoare a bunicii mele bune, recăsătorit cu Mili, o grecoaică putred de bogată (ca zestre primise o stradă de case), s-a trezit, în urma naționalizării, și fără farmacie și fără vreo altă proprietate; ni s-a permis totuși să rămânem în casa noastră în calitate de chiriași. Cele șase încăperi, înalte de patru metri, despărțite între ele prin uși cu geamuri de cristal erau: fostul salon, un hol imens, o sufragerie și numai trei așa-zise dormitoare. Salonul era ocupat de fratele mamei, actorul, și de soția lui sârboaică; un dormitor era al bunicilor mei materni, un altul al părinților, iar eu dormeam cu bunica din partea tatălui, Mica, în sufragerie. În ultima cameră stătea o mătușă de nouăzeci de ani a lui Mili, fosta iubită a premierului grec Venizelos. Îi spuneam tanti Sonița și n-am uitat, pentru că atunci mi s-a părut de neînțeles, ce i-a cerut primului ei soț, și anume ca în noaptea nunții să-i umple cada („baignoire” cum spunea ea) „avec champagne et parfum de roses”. Acolo se strecurau o dată la două săptămâni, venind de la Râmnicu-Sărat unde aveau domiciliu obligatoriu, sora și cumnatul lui Mili, moșieri greci. Veneau la noi ca să facă baie (aveam totuși o baie și o toaletă de serviciu), pentru că la Râmnicu-Sărat fuseseră obligați să-și construiască singuri un bordei

din chirpici. În cele două zile cât rămâneau la noi, simțeam încordarea și teama tatălui meu; dacă ar fi fost denunțați, Tata și Mama și-ar fi pierdut slujba.

Multe lucruri îmi păreau ciudate în acea casă; de pildă cele două șemineuri uriașe din hol și din sufragerie care în timpul iernii erau încălzite cu niște aparate hidoase din tablă în care se ardeau semințe de floarea soarelui și rumeguș; lămpile de Murano care atârnau din tavan, luminând în mod straniu mobilele desperecheate (cândva prețioase) așezate acum după necesitate și cum dă Dumnezeu; misterul cel mai profund îl constituiau cele trei pianе – două cu coadă și o pianină – care împovărau și mai tare conviețuirea în spațiul devenit pentru noi toți atât de strâmt.

Mult mai târziu am înțeles că Mili și sora ei, Jenița, făcuseră studii de pian și pictură la Lausanne și că frații și cumnatul rămași în București erau pianiști și violoniști de talie internațională, cu studii la Paris. Un alt lucru pe care nu-l pricepeam era cum de în bucătăria, ce-i drept uriașă, erau patru aragaze cu butelii și fiecare familie își gătea felul ei de mâncare: moldovenesc (Sița, femeia noastră de serviciu), ardelenesc (Mica), grecesc (Mili și ai ei), sârbesc (soția unchiului meu).

Construită să fie o vilă elegantă (în pivniță au rămas mult timp caloriferele pentru încălzirea centrală, cumpărate înainte de război), casa nu a avut niciodată noroc, pentru că, și după mai bine de cincizeci de ani de la naționalizare, a rămas tot a statului și tot cu o groază de chiriași (totuși Primăria s-a

gândit să-i pună pe frontispiciu semnul de monument istoric).

De numele lui Iosif Vissarionovici Stalin sunt legate vreo trei momente din copilăria mea. Mili, bunica mea artistă, și-a dat seama că poate să câștige câțiva bănuți pictând portrete pentru „tovarășii” atotputernici ai lumii și ai propagandiștilor locali. A făcut mai multe tablouri cu Lenin, Stalin și Gheorghiu-Dej. Când „tovarășul Stalin” și-a dat obștescul sfârșit, ea tocmai terminase un portret pentru raionul de partid. Cum „tovarășii” n-au mai onorat comanda, ani de zile „tătucul” a stat pe post de geam la fereastra de la pivnița noastră. Ne-a amuzat pe toți ideea, mai ales că vara trandafirii (roșii!) care urcau spre terasă îl acopereau complet. Eu însă trebuie să recunosc că am plâns la moartea „tovarășului”. Aveam vreo patru ani și la radio în ziua respectivă a fost numai muzică funebră. Toți comentatorii se dădeau de ceasul morții, așa că am început să plâng fără să știu prea bine de ce. Tata, venit de la tribunal, m-a găsit plângând în hohote. M-a luat în brațe încercând să mă liniștească, întrebându-mă care era motivul. Când i-am spus de ce plâng a izbucnit în hohote de râs. La nedumerirea mea mi-a răspuns că moartea „tovarășului” era poate singurul lucru bun care ni se putea întâmpla în aceste vremuri. Văzând mai apoi unde a ajuns și tabloul „tovarășului”, am înțeles semnificația cuvintelor „Sic transit gloria mundi”. Ultima satisfacție pe care mi-a oferit-o „tovarășul” a fost când am constatat că orașul de la poalele Tâmppei,

numit în acea perioadă Orașul Stalin, își recăpătase numele, Brașov.

Bunicii din partea tatălui n-au avut niciodată o casă. Bunicul meu, prefectul (pe care nu l-am cunoscut) a murit în seara în care s-au căsătorit părinții mei. Mica, în lacrimi, îmi povestea că a murit la timp, pentru că la câteva zile după înmormântare au venit să-l „ridice”. Era grav bolnav de inimă, așa că Dumnezeu a avut grijă de el, să moară în patul lui și nu la închisoare. Provenea dintr-o familie de intelectuali de țară, preoți și învățători. Tatăl meu, reconstituind arborele genealogic, a aflat că stră-stră-străbunicul lui fusese pisăr¹ domnesc la curtea Moldovei. Bunicul tatălui meu studiasse filozofia la Heidelberg. După terminarea studiilor, deși i s-a propus o catedră la universitate, a preferat să se întoarcă învățător în satul natal. Era pasionat (pe lângă filozofie) de vânătoare și pescuit.

În timpul partidelor de pescuit la care îl însoțeam, Tata îmi creiona cu duioșie figura „garibaldină” a lui moș Costache (purta o panglică neagră pe ochiul în care fusese împușcat în timpul unei vânătoari de fazani). Dacă nepotului reușise să-i transmită înclinația pentru filozofia germană, fiului (adică bunicului meu) îi sădise în suflet o puternică dragoste pentru tot ceea ce însemna satul dunărean, nevoile sale nemăsurate de carte și cultură.

Aminteam că prefectul nu a simțit niciodată nevoia să-și facă o casă; cu banii câștigați ca avocat a construit în județ patruzeci și două de școli iden-

1. *pisăr* – scriitor de cancelarie.

tice (unele rămânând în picioare până în ziua de astăzi). Mica îmi povestea că sâmbăta și duminica se duceau în satele respective cu proiectul arhitectului și materialele de construcție necesare, iar țăranii ridicau școala făcând clacă. Pentru ca munca să fie mai ușoară, sătenii mai înstăriți pregăteau bucate, bunicul aducea vinul și totul se termina într-o sărbătoare câmpenească. Astfel copiii satului aveau, în sfârșit, o școală unde să învețe carte. Vinul era din producția proprie a bunicilor mei.

Pe locul unde astăzi se înalță un cartier de locuințe, la periferia orașului, bunicii își ridicaseră un conac în stil brâncovenesc în mijlocul a zece hectare de vie și livadă. Spuneau ai mei că printre primele cuvinte pe care le-am rostit a fost și „guguleii”, adică strugureii. Îmi plăcea enorm să mergem să culegem struguri din vie. Bucuria n-a ținut însă prea mult, pentru că Tata, ca să poată rămâne avocat în barou, a fost nevoit să „doneze” via. În anii următori, conacul (devenit grădiniță de copii) a fost și el dăruit și apoi au apărut blocurile.

Faptul că ai mei au renunțat de „bunăvoie” la vie, nu m-a scutit pe mine să îndur cea mai umilitoare zi din copilărie.

Având atâtea pianе în casă (se spunea că am ureche absolută), ai mei mi-au dat lecții de pian de la cinci ani; cântam zilnic pe pianina care se afla în dormitorul bunicilor și astfel, în mod firesc, am devenit elevă la școala de muzică.

Într-o zi, când eram în clasa a IV-a, un politruc de la raionala de partid m-a ridicat în picioare și

mi-a spus că o fică de „exploatatori” nu are ce căuta într-o școală de muzică. Cu alte cuvinte, am fost dată afară. Hotărârea mea a fost definitivă: din acea zi n-am mai pus niciodată mâna pe pian, deși muzica simfonică și pianul au rămas una dintre marile mele bucurii. Nimeni nu a putut să mă facă să mă răzgândesc, nici măcar singura palmă pe care am primit-o de la tatăl meu.

În ciuda neajunsurilor pe care le-am pomenit, în acea casă se respira o atmosferă intelectuală elevată. Împreună cu prietenii lui medici și ajutat de grecoaica Jenița, Tata reușise să încropească un cvartet (el la vioară, cei doi prieteni la violă și respectiv violoncel și tanti Jenița la pian).

Medicul violoncelist era prieten din copilărie cu Tata. Tatăl lui provenea dintr-o veche familie de moșieri și comercianți. Acesta din urmă, pe vremea când era primarul conservator al Galațiului, împreună cu bunicul meu, prefectul liberal de atunci, a lansat un apel către toți locuitorii urbei să contribuie la cumpărarea casei domnitorului Alexandru Ioan-Cuza și să o transforme în muzeu, apel urmat de acțiuni concrete, cum ar fi editarea și vânzarea de cărți poștale cu respectiva casă.

Doctorul, fiul primarului, în timpul războiului a căzut prizonier la ruși și, la începutul anilor '50, a fost printre ultimii repatriați. În prizonierat învățase să cânte la chitară și ne povestea că a supraviețuit numai datorită talentului lui muzical; după mai multe pahare de vodcă, rușilor le plăcea să-l asculte cântând muzică țigănească în acorduri de chitară.

Ne ferma și pe noi când, în serile lungi de iarnă, în fosta sufragerie, strânși la gura sobei în care ardea rumegușul, îi ascultam vocea domoală rostind cuvintele în rusă, în acordurile dezlănțuite ale chitarei. Era muzica pe care am recunoscut-o mai târziu în filmul „Șatra”.

Se spunea că, înainte de război, fusese logodit cu o boieroică de o rară frumusețe, din elita orașului. Aceasta l-a așteptat ani întregi după terminarea războiului, dar, cu o săptămână înainte de întoarcerea lui, fusese convinsă de tatăl ei să se refugieze la Paris; l-a chemat de nenumărate ori acolo, dar el a preferat să rămână în țară, să-și practice cu modestie și demnitate meseria de medic. După tot ce îndurase pe front i-ar fi fost imposibil și numai să-și imagineze viața în capitala Franței. Dumnezeu l-a ajutat măcar de data aceasta, pentru că și-a întemeiat în țară o familie minunată cu doi copii.

Pianele erau deseori folosite pentru că uneori venea și cumnatul Sonitei din București, Alexandru Demetriade, pentru a concerta la Teatrul Dramatic. Tata mai avea și un alt prieten pianist, Corneliu Gheorghiu, care, de câte ori dădea concerte în oraș, venea să cânte și la noi acasă, și, pentru mine, din repertoriul lui la bis nu lipseau „Tartina cu unt” de Mozart și „Sonata lunii” de Beethoven.

Grecoaiacele vorbeau între ele grecește și franțuzește, asta și pentru că ele, înainte de a pleca în Elveția, studiaseră la Pensionul „Notre-Dame” din oraș.

Și Mama mea, farmacistă, ca toate fetele din protipendada orașului, își făcuse studiile la același pension. De foarte multe ori în casa noastră se vorbea franțuzește și ca să nu înțeleagă Sița, femeia care ne-a crescut pe mine și pe fratele meu, dar mai ales ca o reacție la tot ceea ce se petrecea în jurul nostru. Mama îmi citea numai în franceză, pentru că la acea vreme cărțile pentru copii erau numai în rusă, sau traduse din rusă. Din fericire, ea facuse rost de o colecție întreagă de „Roudoudou”, „Riquiqui” și „Pif le chien”. La patru ani m-am trezit fără să-mi dau seama bilingvă, iar la cinci, după ce Mica m-a învățat să citesc în română (în fiecare seară, înainte de culcare, îmi citea din clasicii literaturii române), Mili și Mama, ca să nu se lase mai prejos, m-au învățat să citesc în franceză. Până și Sița cunoștea aventurile lui „Pifloșel”, cum îi spunea ea.

Casa cu trei plane mai avea o comoară: sute de cărți în limba franceză (toți clasicii, dar și literatura secolului XX până în anii '40). Aceste cărți m-au însoțit peste tot, până în zilele noastre.

Primăvara și vara erau anotimpurile mele preferate pentru că sufrageria dădea înspre o terasă de douăzeci și cinci de metri pătrați. Acolo îmi petreceam mare parte din timp, citind și ascultând muzică, înmiresmată de parfumul trandafirilor roșii urcători, care-mi acopereau imaginea și sunetul străzii, cu tramvaiul ei ce scârțâia din toate încheieturile.

Casa cu trei plane exterior

Casa cu trei plane terasa

Casa cu trei pianе interior (Mama și Mica)

*Grădina din spate
(Mili, Tata-mare, Tata, Bobiță, Mama cu mine în brațe)*

Pianina din dormitorul bunicilor

Familia mea pe scările de la intrarea principală